

Üze kök tengri, asra yağız yer kılmtukda,
ekin ara kişi oğlu kılınmış.

“Üstte mavi gök, altta yağız yer yaratıldığında,
ikisinin arasında insanoğulları yaratılmış.”

Bu sözler bilinen en eski Türkçe yazılı anıtlara,
Moğolistan’da Orhon Irmağı kıyısında bulunan
taş üstüne yazılmış Orhon yazıtlarına aittir.

Ulusal kültürümüzün temel ‘taş’larından biri,
taşlar üzerine yazılmış bir tarih: *Orhon Yazıtları*.
Türkçe yazımın bu başyapıtı, Prof. Dr. Talat Tekin’in
titiz ve önemli çalışmasıyla yeniden sunuluyor.
Yapıtın ruhuna uygun akıcı ve işlek bir Türkçe’yle sunulan
Orhon Yazıtları, Türkçe’nin başlangıcını ve
ulusal bilincimizin oluşumunu merak edenler için
özgün bir kaynak.

Orhon Yazıtları ile ulusal kültür hazinemize
değerli bir ‘taş’ daha ekleniyor.

İKİNCİ BASKI
ISBN 975-7172-04-9

9 789757 172048

Egemen

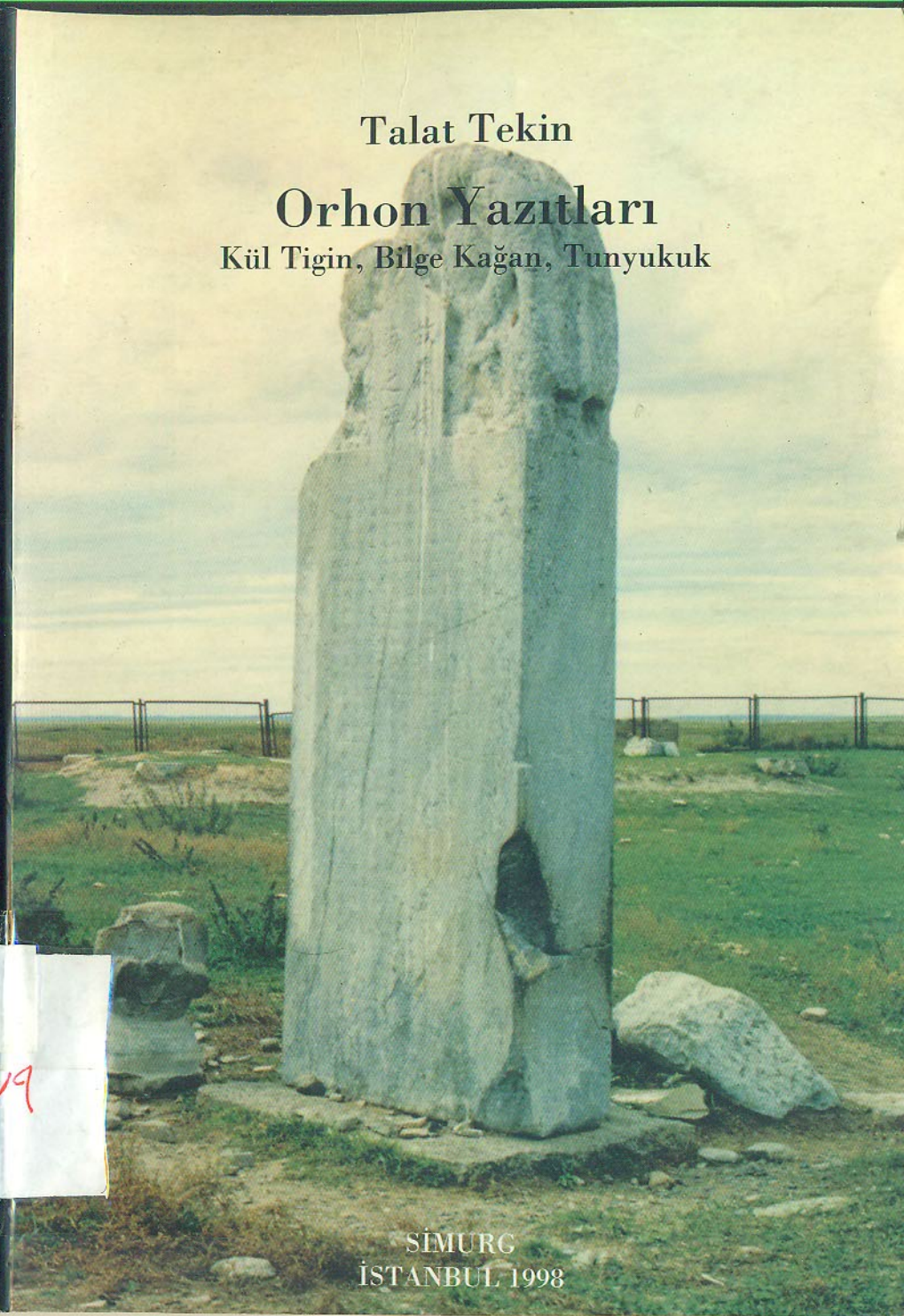
D
BMD

Kapak:

Talat Tekin

Orhon Yazıtları

Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk

SİMURC
İSTANBUL 1998

Simurg

16 Temmuz 1927 tarihinde Gebze'ye bağlı Tavşancıl nahiyesinde doğan Talat Tekin, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1951). İzmir, Trabzon ve Bitlis'te edebiyat öğretmenliği yaptı. 1957-1961 yılları arasında Türk Dil Kurumu'nda Gramer Uzmanı olarak çalıştı. 1961'de ABD'ye giderek doktora çalışmasına başladı, bu arada İndiana Üniversitesi'nde Ural-Altay Dilleri Bölümü'nde iki yıl Türk Dili Okutmanlığı yaptı.

1965 yılında "A Grammar of Orkhon Turkic (Orhon Türkçesi Dilbilgisi)" adlı teziyle Kaliforniya Üniversitesi'nden doktor ünvanını aldı, 1965-1972 yılları arasında aynı üniversitede Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi yaptı. 1970'te İstanbul'a gelerek "Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler" adlı teziyle doçent ünvanını kazandı. 1972 güzünde Türkiye'ye dönerek Hacettepe Üniversitesi'nde göreve başladı. 1976'da "Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası" adlı teziyle profesör ünvanını aldı.

1982 yılında Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığına getirilen T. Tekin bu görevini 1991 yılına değin sürdürdü. 1994 yazında da aynı bölümden emekliye ayrıldı. Ancak meslekten ve çalışmaktan hemen "emekli"ye ayrılmayan Prof. Dr. Talat Tekin çalışmalarının yanı sıra, bir süre Hacettepe ve Bilkent Üniversitelerinde Doktora ve Yüksek Lisans derslerini sürdürdü. Şu an ise Yeditepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etmektedir. Yazarın 1993'e kadar çıkmış olan yayınlarının bir listesi adına hazırlanan armağanda bulunmaktadır: *Talat Tekin Armağanı, Türk Dilleri Araştırmaları*, cilt 3, Simurg yayınevi, Ankara 1993.

Kitapları: *A Grammar of Orkhon Turkic*, 1968; *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler*, 1975; *Japanese and Turkish: Is Japanese Related to Turkish?* 1985; *Tuna Bulgarları ve Dilleri*, 1987; *Orhon Yazıtları*, 1989; *Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası*, 1988; *XI. Yüzyıl Türk Şiiri*, 1989; *Hunların Dili*, 1993; *Japonca ve Altay Dilleri*, 1993; *İrk Bitig, The Book of Omens*, 1993; *Tunyukuk Yazıtı*, 1994; *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, 1995; *Türkmençe-Türkçe Sözlük*, 1995 (M. Ölmez, E. Ceylan, Z. Kargı Ölmez, S. Eker ile); *Türk Dilleri - Les Langues Turques*, 1995 (M. Ölmez ile); *Les inscriptions de l'Orkhon, Kul Tighine, Bilghé Qaghan, Tounyouqouq*, 1995; *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*, 1997; *Türkoloji Eleştirileri*, 1997 (genişletilmiş 2. baskı).

Orhon Yazıtları
Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk

Talat Tekin

Derleyip yayına hazırlayan:
Mehmet Ölmez

Simurg
Dil ve Edebiyat Dizisi: 1

Yayımlayan: Mehmet Ölmez
E-mail: olmez@hun.edu.tr
<http://yunus.hun.edu.tr/~olmez>

İstanbul 1998
ISBN 975-7172-04-9

2. baskı,
1. baskı 1995

Kapak Tasarımı: 2 Tasarım
Mehmet Ulusel, Erol Egemen

© Simurg Yayınevi

Baskı, cilt:
Şafak Matbaacılık
Tel: (+90.312) 229 57 84

Simurg
Kitapçılık ve Yayıncılık Limited Şirketi
İstiklâl Cad. Hasnun Galip Sok. Nr. 2 A
80060 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: (+90.212) 292 27 12
Faks: (+90.212) 292 27 13

Talat Tekin

Orhon Yazıtları
Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk

SİMURG
İSTANBUL 1998

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	6
Giriş.....	9
1. İlk Türk Kağanlıkları.....	9
2. Orhon Yazıtları.....	10
2.1. Kül Tigin (684-731) Anıtı.....	11
2.2. Bilge Kağan (683-734) Anıtı.....	12
2.3. Tunyukuk Anıtı.....	13
3. Yazıtların Yazarı ve Yazıcısı.....	13
4. Yazıtların İçeriği	14
5. Yazıtların edebi değeri.....	15
5.1. İkilemeler.....	15
5.2. Koşutluk.....	17
5.3. Deyimler	19
5.4. Atasözleri.....	20
5.5. Edebî Sanatlar (Benzetmeler).....	21
6. Eski Türk Runik Yazısı.....	22
7. Yazım Kuralları.....	25
7.1. Ünlülerle ilgili yazım kuralları.....	25
7.2. Ünsüzlerle ilgili yazım kuralları.....	26
7.3. Noktalama işareti	28
8. Orhon Alfabesinin Çözümü.....	28
9. Yazıtlar Üzerine Yayınlar.....	28
10. Orhon Yazıtları Alfabesi.....	31
Yazıtlar	
Kül Tigin Yazıtı.....	34
Bilge Kağan Yazıtı.....	56
Tunyukuk Yazıtı.....	82
Sözlük.....	97
Kaynaklar.....	117
Resimler.....	121